

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

**ΥΠΟΘΕΣΗ**      **È È**      **ΚΑΙ ΛΟΙΠΟΙ κατά ΕΛΛΑΔΑΣ**  
(Προσφυγή αριθ. 6667/09)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

18 Οκτωβρίου 2011

Η παρούσα απόφαση είναι οριστική αλλά μπορεί να υποστεί τυπικές  
διορθώσεις

Στην υπόθεση **Έ. Ξ** και λοιποί κατά Ελλάδας,

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (πρώτο τμήμα), συνεδριάζοντας σε επιτροπή με την εξής σύνθεση:

Anatoly Kovler, πρόεδρος,

Λινός-Αλέξανδρος Σισιλιάνος,

Erik Møse, δικαστές,

και André Wampach, αναπληρωτής γραμματέας τμήματος.

Αφού διασκέφθηκε σε συμβούλιο στις 27 Σεπτεμβρίου 2011,

Εκδίδει την πιο κάτω απόφαση, η οποία ελήφθη την ημερομηνία αυτή.

#### ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση εισήχθη με μία προσφυγή (αριθ. 6677/09) στρεφόμενη κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας, την οποία κατέθεσαν ενώπιον του Δικαστηρίου στις 13 Ιανουαρίου 2009, σύμφωνα με το άρθρο 34 της Σύμβασης για την Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση»), έξι Έλληνες υπήκοοι τα ονόματα των οποίων εκτίθενται στο παράρτημα.

2. Οι προσφεύγοντες εκπροσωπήθηκαν από τον κύριο Α. Παπακωνσταντίνου, δικηγόρο Αθηνών. Η ελληνική κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπήθηκε από τους εκπροσώπους του αντιπροσώπου της, κυρία Κ. Παρασκευοπούλου, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και κύριο Ι. Μπακόπουλο, δικαστικό αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3. Στις 2 Σεπτεμβρίου 2010, ο πρόεδρος του πρώτου τμήματος αποφάσισε να κοινοποιήσει την προσφυγή στην Κυβέρνηση. Σύμφωνα με το Πρωτόκολλο αριθ.14, η προσφυγή ανατέθηκε σε μία Επιτροπή αποτελούμενη από τρεις δικαστές.

**ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ**

**I. ΟΙ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ**

4. Οι έξι προσφεύγοντες έχουν γεννηθεί στις ημερομηνίες που εκτίθενται στο παράρτημα.

5. Οι προσφεύγοντες είναι συγκύριοι ενός οικοπέδου στην περιοχή του Βόλου. Στις 26 Αυγούστου 1986, κηρύχθηκε αναγκαστική απαλλοτρίωση επί της ιδιοκτησίας τους σύμφωνα με το προεδρικό διάταγμα 719/1986. Κατόπιν, την 1<sup>η</sup> Αυγούστου 2002, οι προσφεύγοντες κατέθεσαν αίτηση στο Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων ζητώντας την ανάκληση της δέσμευσης της ιδιοκτησίας τους καθώς η διαδικασία απαλλοτρίωσης δεν είχε ολοκληρωθεί και ουδεμία αποζημίωση τους είχε επιδικασθεί.

6. Στις 18 Νοεμβρίου 2002, οι προσφεύγοντες άσκησαν προσφυγή κατά των ελληνικών αρχών ενώπιον του διοικητικού πρωτοδικείου Βόλου αναφορικά με τη σιωπηρή άρνηση των αρχών να ανακαλέσουν την απαλλοτρίωση της ιδιοκτησίας τους.

7. Στις 7 Ιουλίου 2005, εκδόθηκε προδικαστική απόφαση με την οποία ζητείτο από τις αρχές να υποβάλουν συμπληρωματικές αποδείξεις εντός είκοσι ημερών (απόφαση αριθ. 241/2005). Στις 13 Ιουλίου 2006, οι προσφεύγοντες κατέθεσαν αίτηση προτίμησης ενώπιον του διοικητικού πρωτοδικείου Βόλου.

8. Η συζήτηση έλαβε χώρα στις 5 Μαρτίου 2009.

9. Με απόφαση της 25<sup>ης</sup> Ιουνίου 2009, το διοικητικό πρωτοδικείο Βόλου έκανε δεκτή την προσφυγή των προσφευγόντων (απόφαση αριθ. 144/2009).

10. Στις 22 Ιανουαρίου 2010, η Κυβέρνηση κατέθεσε αίτηση αναίρεσης ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας κατά της προαναφερόμενης απόφασης (αίτηση αναίρεσης αριθ. 1099/10). Από τον φάκελο προκύπτει ότι η διαδικασία εκκρεμεί ακόμη.

## II. ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗ

11. Οι ακόλουθες διατάξεις του Εισαγωγικού Νόμου του αστικού κώδικα (Νόμος αριθ. 2783/41) έχουν εν προκειμένω εφαρμογή:

### Άρθρο 104

«Ενεκα πράξεων ή παραλείψεων των οργάνων του δημοσίου αναγομένων σε έννομες σχέσεις του ιδιωτικού δικαίου ή περί της ιδιωτικής αυτού περιουσίας, το δημόσιον ευθύνεται κατά τις επί νομικών προσώπων διατάξεις του Αστικού Κώδικα.»

### Άρθρο 105

«Ενεκα παρανόμων πράξεων ή παραλείψεων των οργάνων του δημοσίου κατά την ενάσκηση της σε αυτούς ανατεθειμένης δημοσίας εξουσίας, το δημόσιον ενέχεται εις αποζημίωση, εκτός αν η πράξη ή η παράλειψη εγένετο κατά παράβαση διατάξεως κειμένης χάριν του γενικού συμφέροντος. Μετά του δημοσίου ενέχεται εις ολόκληρο και το υπαίτιο πρόσωπον, επιφυλασσομένων των περί ευθύνης υπουργών ειδικών διατάξεων.»

12. Οι διατάξεις αυτές καθιερώνουν την έννοια της ειδικής αδικοπραξίας δημοσίου δικαίου, θεσπίζοντας μία εξωσυμβατική ευθύνη του Δημοσίου. Αυτή η ευθύνη είναι αποτέλεσμα παρανόμων πράξεων ή παραλείψεων. Οι συγκεκριμένες πράξεις μπορούν να είναι, όχι μόνον

νομικές, αλλά και υλικές πράξεις της διοίκησης, συμπεριλαμβανομένων και των καταρχήν μη εκτελεστών πράξεων (Κυριακόπουλος, *Σχόλια του Αστικού Κώδικα*, άρθρο 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα, αριθ. 23 – Φίλιος, *Δίκαιο των συμβάσεων*, ειδικό μέρος, τόμος 6, ποινική ευθύνη, 1977, παρ. 48 Β 112 – Ε. Σπηλιωτόπουλος, *Διοικητικό Δίκαιο*, τρίτη έκδοση, παρ. 217 – απόφαση αριθ. 535/1971 του Αρείου Πάγου, *Νομικό Βήμα*, 19<sup>ο</sup> έτος, σελ. 1414, απόφαση αριθ. 492/1967 του Αρείου Πάγου, *Νομικό Βήμα*, 16<sup>ο</sup> έτος, σελ. 75). Το παραδεκτό της αγωγής αποζημίωσης υπόκειται σε μία προϋπόθεση: τον παράνομο χαρακτήρα της πράξης ή της παράλειψης.

## ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

### I. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6 § 1 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

13. Οι προσφεύγοντες παραπονέθηκαν ότι η διάρκεια της διαδικασίας παραβίασε την απαίτηση περί «λογικής προθεσμίας», την οποία προβλέπει το άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης, το οποίο έχει ως εξής:

«1. Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθῆ (... ) εντός λογικής προθεσμίας υπό (... ) δικαστηρίου (...), το οποίον θα αποφασίση (... ) επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως (... )»

14. Η Κυβέρνηση αντέκρουσε αυτό το επιχείρημα.

15. Η περίοδος που πρέπει να ληφθεί υπόψη άρχισε στις 18 Νοεμβρίου 2002 με την κατάθεση της προσφυγής από τους προσφεύγοντες ενώπιον του διοικητικού πρωτοδικείου Βόλου, και δεν έχει περατωθεί ακόμα καθώς, σύμφωνα με τον φάκελο της υπόθεσης, η διαδικασία εκκρεμεί ακόμη ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας. Έχει ως εκ

τούτου διαρκέσει, έως σήμερα, περισσότερα από οκτώ έτη και [οκτώ μήνες] για δύο βαθμούς δικαιοδοσίας.

**A. Επί του παραδεκτού**

16. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι αυτή η αιτίαση δεν είναι προδήλως αβάσιμη με την έννοια του άρθρου 35 § 3 (α) της Σύμβασης. Σημειώνει επιπλέον ότι αυτή δεν προσκρούει σε κανέναν άλλο λόγο απαραδέκτου. Πρέπει επομένως να κηρυχθεί παραδεκτή.

**B. Επί της ουσίας**

17. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι ο εύλογος χαρακτήρας της διάρκειας μίας διαδικασίας εκτιμάται σύμφωνα με τις συνθήκες της υπόθεσης και λαμβανομένων υπόψη των ακόλουθων κριτηρίων: της πολυπλοκότητας της υπόθεσης, της συμπεριφοράς των προσφευγόντων και εκείνης των αρμοδίων αρχών, καθώς και του αντικειμένου της διαφοράς για τους προσφεύγοντες (βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων, *Frydlender κατά Γαλλίας* [GC], αριθ. 30979/96, § 43, ECHR 2000-VII).

18. Το Δικαστήριο έχει πολλές φορές διαπιστώσει παραβιάσεις του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης σε υποθέσεις που εγείρουν ζητήματα παρόμοια με εκείνα της προκείμενης υπόθεσης (βλέπε πιο πάνω αναφερόμενη υπόθεση *Frydlender*).

19. Αφού εξέτασε όλα τα στοιχεία που του υποβλήθηκαν, το Δικαστήριο θεωρεί ότι η Κυβέρνηση δεν εξέθεσε κανένα γεγονός ή επιχείρημα που να μπορεί να οδηγήσει σε διαφορετικό συμπέρασμα στην παρούσα περίπτωση. Λαμβάνοντας υπόψη τη νομολογία του επί του ζητήματος αυτού, το Δικαστήριο εκτιμά ότι εν προκειμένω η διάρκεια της επίδικης διαδικασίας ήταν υπερβολική και δε συνάδει με την απαίτηση της «λογικής προθεσμίας».

Συνεπώς, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1.

## II. ΑΛΛΗ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

20. Οι προσφεύγοντες ομοίως παραπονέθηκαν ότι παραβιάστηκε το δικαίωμα ιδιοκτησίας τους, το οποίο προβλέπει το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ.1, καθώς παρά την παρέλευση μεγάλου χρονικού διαστήματος από την κήρυξη της απαλλοτρίωσης επί της ιδιοκτησίας τους, ουδεμία αποζημίωση τους επιδικάστηκε για τη δέσμευση αυτής.

21. Το Δικαστήριο παρατηρεί ότι οι προσφεύγοντες θα μπορούσαν να έχουν ασκήσει αγωγή αποζημίωσης κατά του Δημοσίου στη βάση των άρθρων 104 και 105 του Εισαγωγικού Νόμου του αστικού κώδικα, ζητώντας αποζημίωση για απώλεια εισοδήματος λόγω της δέσμευσης της ιδιοκτησίας τους και της έλλειψης σεβασμού αυτής (βλέπε *Ρουσσάκης και λοιποί κατά Ελλάδας* (dec.), αριθ. 15945/02, 8 Ιανουαρίου 2004 και *Αμαλία Α.Ε. & Κουλουβάτος Α.Ε. κατά Ελλάδας* (dec.), αριθ. 20363/02, 28 Οκτωβρίου 2004). Ως προς τούτο, το Δικαστήριο παρατηρεί ότι οι προσφεύγοντες δεν προέβαλαν κανένα επιχείρημα σχετικά με τη διαθεσιμότητα αυτού του ένδικου μέσου.

22. Ως εκ τούτου, λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, η αιτίαση αυτή πρέπει να απορριφθεί σύμφωνα με το άρθρο 35 §§ 1 και 4 της Σύμβασης λόγω μη εξάντλησης των εθνικών ενδίκων μέσων.

## III. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

23. Σύμφωνα με το άρθρο 41 της Σύμβασης,

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της και εάν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλομένου Μέρους επιτρέπει την ατελή μόνον επανόρθωση

των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο επιδικάζει στον ζημιωθέντα διάδικο, εφόσον συντρέχει λόγος, μία δίκαιη ικανοποίηση.»

#### **A. Ζημία**

24. Για υλική ζημία, οι προσφεύγοντες αξίωσαν (α) 1.010.000 ευρώ από κοινού για τη ζημία την οποία υποστηρίζουν ότι υπέστησαν λόγω της αποστέρησης της περιουσίας τους για είκοσι πέντε έτη χωρίς αποζημίωση και (β) 4.920 ευρώ από κοινού για τα έξοδα σύνταξης έκθεσης από μία εταιρία εκτίμησης ακινήτων για την εκτίμηση της αξίας του οικοπέδου τους. Περαιτέρω, αξίωσαν 45.000 ευρώ έκαστος για ηθική βλάβη.

25. Η Κυβέρνηση αμφισβήτησε τις αξιώσεις των προσφευγόντων για υλική ζημία. Τόνισε ότι αυτές οι αξιώσεις, στο μέτρο που σχετίζονταν με μία παραβίαση δικαιωμάτων ιδιοκτησίας, δεν άπτονταν της εξέτασης της υπόθεσης από το Δικαστήριο σύμφωνα με το άρθρο 41 της Σύμβασης και θα έπρεπε να απορριφθούν. Επιπλέον, όσον αφορά τις αξιώσεις των προσφευγόντων για ηθική βλάβη, θεώρησε το αιτούμενο ποσό υπερβολικό και υποστήριξε ότι αν το Δικαστήριο έκρινε ότι θα έπρεπε να επιδικαστεί κάποιο ποσό για την αιτία αυτή, ένα ποσό 6.000 ευρώ σε έκαστο εκ των προσφευγόντων θα ήταν επαρκές και εύλογο.

26. Το Δικαστήριο δε διαπιστώνει την ύπαρξη αιτιώδους συνάφειας μεταξύ της διαπιστωθείσας παραβίασης και της επικαλούμενης υλικής ζημίας. Απορρίπτει ως εκ τούτου τις σχετικές αξιώσεις. Αντιθέτως, αποφαινόμενο κατά δίκαιη κρίση και λαμβάνοντας υπόψη όλες τις περιστάσεις της υπόθεσης, επιδικάζει από κοινού στους τρεις πρώτους προσφεύγοντες 7.000 ευρώ και, επιπλέον, 7.000 ευρώ σε έκαστο εκ των λοιπών προσφευγόντων για ηθική βλάβη, πλέον οποιουδήποτε φόρου μπορεί να επιβληθεί επί του ποσού αυτού.

**Β. Έξοδα και δικαστική δαπάνη**

27. Οι προσφεύγοντες αξίωσαν 2.214 ευρώ από κοινού για τα έξοδα και τη δικαστική δαπάνη στα οποία υποβλήθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου. Προσκομίζουν τιμολόγιο για το ποσό αυτό.

28. Η Κυβέρνηση αμφισβήτησε αυτή την αξίωση και υποστήριξε ότι το αιτούμενο ποσό δεν ήταν εύλογο.

29. Λαμβανομένων υπόψη των εγγράφων που έχει στη διάθεσή του και της νομολογίας του, το Δικαστήριο κρίνει εύλογο να επιδικάσει από κοινού στους προσφεύγοντες το ποσό των 1.500 ευρώ, πλέον οποιουδήποτε φόρου μπορεί να επιβληθεί στους προσφεύγοντες επί του ποσού αυτού.

**Γ. Τόκοι υπερημερίας**

30. Το Δικαστήριο κρίνει προσήκον να βασίσει το επιτόκιο των τόκων υπερημερίας στο επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΑ,

1. *Κηρύσσει* την προσφυγή παραδεκτή ως προς την αιτίαση την ελκόμενη από την υπερβολική διάρκεια της διαδικασίας και अपαράδεκτη κατά τα λοιπά.

2. *Αποφαίνεται* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης.

3. *Αποφαίνεται*

α) ότι το εναγόμενο Κράτος οφείλει να καταβάλει στους προσφεύγοντες, μέσα σε τρεις μήνες, τα ακόλουθα ποσά:

- (i) από κοινού στους τρεις πρώτους προσφεύγοντες, Σ  
Τ Χ Τ και Α  
Τ , 7.000 ( επτά χιλιάδες) ευρώ, πλέον οποιουδήποτε  
φόρου μπορεί να επιβληθεί επί του ποσού αυτού, για ηθική  
βλάβη,
- (ii) στους υπόλοιπους τρεις προσφεύγοντες, Μ  
Ν , Α Τ και Ι Τ,  
7.000 (επτά χιλιάδες) ευρώ σε έκαστο εξ αυτών, πλέον  
οποιουδήποτε φόρου μπορεί να επιβληθεί επί του ποσού  
αυτού, για ηθική βλάβη,
- (iii) 1.500 (χίλια πεντακόσια) ευρώ από κοινού στους  
προσφεύγοντες, πλέον οποιουδήποτε φόρου μπορεί να  
επιβληθεί επί του ποσού αυτού, για έξοδα και δικαστική  
δαπάνη,

β) ότι, από τη λήξη της προαναφερόμενης τρίμηνης προθεσμίας και μέχρι την καταβολή, τα ποσά αυτά θα προσαυξηθούν με απλούς τόκους υπολογιζόμενους με επιτόκιο ίσο με το επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, το οποίο θα ισχύει κατά την εν λόγω περίοδο, προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

4. Απορρίπτει το αίτημα δίκαιης ικανοποίησης κατά τα λοιπά.

Συντάχθηκε στη αγγλική γλώσσα και στη συνέχεια κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 18 Οκτωβρίου 2011 κατ'εφαρμογή του άρθρου 77 §§ 2 και 3 του κανονισμού.

(υπογραφή)

André Wampach

Αναπληρωτής Γραμματέας

(υπογραφή)

Anatoly Kovler

Πρόεδρος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1. È Æ È È È
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.

Ακριβής μετάφραση του συνημμένου  
εγγράφου από τα γαλλικά.

Αθήνα, 14 Νοεμβρίου 2011.

Ο μεταφραστής

Αλέξανδρος Πετροτσόπουλος